

การสื่อสารในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
Communication in participating in the preparation of local development plans

มนัญ วิวรรณ¹

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 1 ก.ค. 2565

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 27 ก.ค. 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 21 พ.ย. 2565

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำหรับการส่งเสริมชุมชนที่ยั่งยืนเสมอภาค และฟื้นตัวได้ แผนพัฒนาท้องถิ่นจะกำหนดเส้นทางในอนาคตของพื้นที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย โอกาสทางเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่โดยรวม ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น และองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นใช้การสื่อสารตัวแบบนี้อย่างไร เพื่อให้แผนเหล่านี้มีประสิทธิภาพ เป็นตัวแทนของความสนใจและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง กลยุทธ์การสื่อสารที่แข็งแกร่งจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อและส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันอย่างแข็งขันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย รวมถึงผู้อยู่อาศัย หน่วยงานท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชน โดยให้ความสำคัญกับตัวแบบการสื่อสาร SMCR ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในแผนการพัฒนาท้องถิ่น

คำสำคัญ: ตัวแบบการสื่อสาร SMCR, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

Community participation in local development planning is fundamental for fostering sustainable, equitable, and resilient communities. The objective is to study the effect of the SMCR model communication process on community participation in local development planning. And how local government organizations use this model of communication. Local development plans determine the future trajectory of an area, impacting residents' quality of life, economic opportunities, and overall well-being. However, for these plans to be truly effective and representative of the community's interests and needs, a robust communication strategy is indispensable. Effective communication creates a dynamic environment that encourages active involvement and collaboration among diverse stakeholders, including residents, local authorities, non-governmental organizations, and the private sector. Communication model SMCR is promoting community participation in local development plans.

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Keywords: communication model SMCR, Political participation, Community participation

บทนำ

ภายหลังจากที่ประเทศไทยมีแนวทางการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่ชัดเจนตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 เป็นต้นมา การกระจายการปกครองของไทยก็มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมหลายประการดังจะเห็นได้จากการมีกฎหมายที่บัญญัติตามมาภายหลังได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ เช่น 1) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดกรอบการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่รัฐจะถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดแนวทางในการถ่ายโอนภารกิจและอำนาจหน้าที่ กำหนดกลไกและมาตรการในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายฉบับนี้ 2) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 พระราชบัญญัติฉบับนี้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยเพิ่มภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่รัฐจะถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปรับปรุงกลไกและมาตรการในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 โดยเพิ่มเติมภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่รัฐจะถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปรับปรุงกลไกและมาตรการในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้กฎหมายและระเบียบข้างต้นแล้วยังมีกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้น

การกระจายอำนาจการปกครองทำให้อำนาจท้องถิ่นได้จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นได้เอง แผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นแผนพัฒนาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนด วิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และกลยุทธ์ของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาอื่น ๆ เช่น แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาหมู่บ้านหรือแผนชุมชนอันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปีซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าและให้หมายความรวมถึงการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นแต่กระบวนการและขั้นตอนจำเป็นต้องต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายเช่นการบริหารราชการในระดับเดียวกับส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค และต้องอาศัยทักษะและความรู้ ความสามารถของข้าราชการท้องถิ่นในการสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชนเพื่อให้เกิดการยอมรับและร่วมมือกับท้องถิ่นในการที่จะทำให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้วการสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมักจะมีข้อขัดข้องหรืออุปสรรคที่ทำให้ท้องถิ่น ประชาชน และชุมชนขาดความเข้าใจและร่วมมือกันอย่างแนบแน่นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น อุปสรรคเหล่านี้ได้แก่ ก) การขาดการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการโจมตีคู่แข่งทางการเมืองทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายและขาดความสนใจในทางการเมืองท้องถิ่น ข) การขาดการสื่อสารที่มีลักษณะซ้ำซาก ขาดข้อมูลเชิงลึก ไม่สามารถโน้มน้าวใจประชาชนได้ หรือใช้ภาษาที่เข้าใจยากทำให้ประชาชนไม่เข้าใจข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนา และ ค) การขาดการสื่อสารที่ทั่วถึง เข้าถึงประชาชนเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น ทำให้ประชาชนบางกลุ่มขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น

ในบทความนี้ผู้เขียนได้สังเกตเห็นว่าข้อขัดข้องและอุปสรรคข้างต้นจะแก้ไขด้วยการออกแบบการสื่อสารอย่างไร เพื่อให้การจำทำแผนพัฒนาท้องถิ่นประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้เขียนได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาของบทความนี้คือ ผลของกระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น และองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นใช้การสื่อสารตัวแบบนี้อย่างไรเพื่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

การสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น เนื่องจากเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นต้น ในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองทุกระดับซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคนที่ต้องการเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจของรัฐบาลการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีความหมายเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรคุณค่าที่มีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้ (วัฒนา นนทชิต, 2558) การร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 ได้ยกเลิก “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา” และ “แผนพัฒนาสามปี” โดยให้จัดทำ “แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี” แทนโดยให้เริ่มจัดทำ “แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561 - 2565) เป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปีฉบับแรก และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 (ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561, 2548) ได้ยกเลิก “แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี” ให้ใช้คำว่า “แผนพัฒนาท้องถิ่น” แทน ต่อมากระทรวงมหาดไทยมีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท 0810.3/ว 2931 ลงวันที่ 15 พฤษภาคม 2562 เรื่อง ชักซ้อมแนวทางการทบทวนแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561 - 2565) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2562) เพื่อให้แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีระยะเวลาสี่ปี (พ.ศ. 2561 - 2564) ให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาจังหวัดแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดรวมทั้งแผนปฏิบัติการประจำปีจังหวัด แผนปฏิบัติการประจำปีกลุ่มจังหวัด ตลอดจนสามารถบูรณาการแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม และ งบประมาณในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยช่วยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เช่น ก) เป็นการแสดงออกถึงสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการปกครองตนเอง ส่งผลให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นมากขึ้น และมีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่น ข) ช่วยให้แผนพัฒนาท้องถิ่นสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนสามารถรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น ค) ช่วยให้แผนพัฒนาท้องถิ่นมีความบูรณาการส่งผลให้แผนพัฒนาท้องถิ่นที่จัดทำขึ้นนั้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR กับการสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

การร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีการสื่อสารซึ่งบทความนี้ใช้การวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR และทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีสาระ ดังนี้

1. กระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR

David K. Berlo ได้พัฒนาทฤษฎีที่ผู้ส่งจะส่งสารอย่างไรและผู้รับจะรับแปลความหมาย และมีการโต้ตอบกับสารนั้นอย่างไร ทฤษฎี S M C R ประกอบด้วย (Berlo, D.K, 1960)

1. ผู้ส่ง (source) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการ “การเข้ารหัส” (encode) เนื้อหาข่าวสาร มีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับเพื่อผลในการสื่อสารมีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่ง และควรจะสามารถในการปรับระดับของข้อมูลนั้นให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับ ตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับด้วย

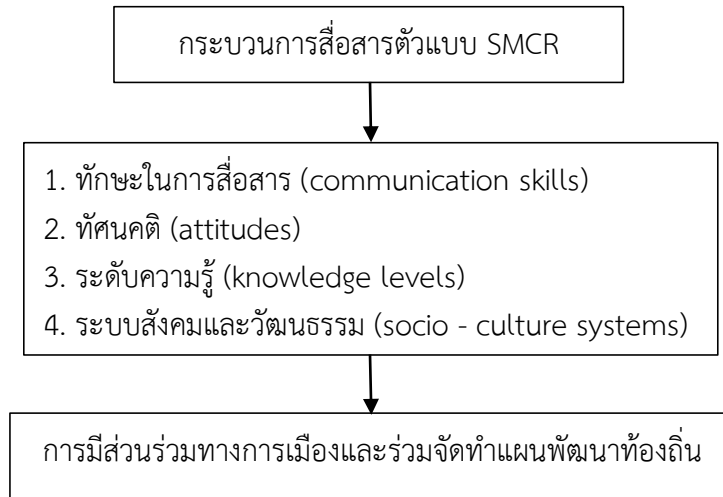
2. ข้อมูลข่าวสาร (message) เกี่ยวข้องด้านเนื้อหา สัญลักษณ์ และวิธีการส่งข่าวสาร

3. ช่องทางในการส่ง (channel) หมายถึง การที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสาร ข้อมูลโดยผ่านประสานสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรสหรือการได้กลิ่น

4. ผู้รับ (receiver) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการ “การถอดรหัส” (decode) สาร เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความ และพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม เช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งจึงจะทำให้การสื่อสารความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล

2. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การได้เข้าไปเกี่ยวข้องที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งก็ได้โดยอาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งและการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกันจะใช้วิธีการ ที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนด บุคคลในวงการรัฐบาล หรือกดดันรัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้น หรือกลุ่มนั้นต้องการตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (สำนักประชาสัมพันธ์, 2561)

เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกันแล้วจะพบว่ากระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR และทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความเชื่อมโยงและสามารถนำเสนอในรูปแบบของแผนภูมิได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภูมิ กระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR กับการสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

3. กระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR กับความเชื่อมโยงกับกลยุทธ์การสื่อสารด้านอื่น

เมื่อนำกระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR มาใช้จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมโยงกับการสื่อสารด้านอื่น ๆ เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ ดังนี้

1. การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งและผู้รับสามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้โดยตรง โดยผู้รับสามารถให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะได้ ซึ่งช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น การสื่อสาร SMCR เน้นการสื่อสารแบบสองทาง โดยผู้ส่งและผู้รับสามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ การลงพื้นที่เพื่อการใช้การสื่อสารแบบสองทาง ช่วยให้ท้องถิ่นสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้รับสารและตอบสนองต่อข้อสงสัยหรือข้อโต้แย้งได้ การสื่อสารแบบสองทางสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การจัดกิจกรรมถาม-ตอบ การตอบคำถามผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นต้น หรือมีการจัดเวทีสาธารณะ การจัดกิจกรรมทางการเมือง เช่น การสัมมนา การเสวนา การประชุม เป็นต้น เป็นช่องทางการสื่อสารที่ช่วยให้ประชาชนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยตรง

2. การสื่อสารทางเดียว (One-way communication) เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งเป็นผู้ส่งสารเพียงฝ่ายเดียว ผู้รับไม่สามารถให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะได้ ซึ่งอาจทำให้การสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การสื่อสาร SMCR สามารถใช้การสื่อสารแบบหนึ่งทางได้ เช่น การเขียนจดหมายข่าว การอีเมล หรือการทำวิดีโอ การปิดประกาศ การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การโพสต์ข้อความ การแชร์ข่าว การไลฟ์สด (วัฒนา นนทชิต และ กรวิทย์เกาะกลาง, 2565)

3. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory communication) เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งและผู้รับร่วมมือกันในการสร้างสารการสื่อสาร โดยผู้รับมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ การพัฒนา ไปจนถึงการเผยแพร่สารการสื่อสาร ซึ่งช่วยให้ผู้รับเข้าใจและเห็นด้วยกับสารการสื่อสารมากขึ้น การสื่อสาร SMCR สามารถใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมได้ เช่น การประชุมประชาคมหมู่บ้าน/ชุมชน เวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การลงประชามติ การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากภาคเอกชน การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาสังคม และการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

4. การสื่อสารแบบเครือข่าย (Network communication) เป็นการสื่อสารที่เชื่อมโยงผู้ส่งและผู้รับเข้าด้วยกันเป็นเครือข่าย โดยผู้ส่งและผู้รับสามารถสื่อสารกันได้โดยตรงหรือผ่านสื่อกลาง ซึ่งช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยใช้การใช้สื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงประชาชนจำนวนมาก การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชนสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

การเผยแพร่ข่าว การออกรายการโทรทัศน์หรือวิทยุ การจัดทำบทความหรือบทวิเคราะห์ในปัจจุบันมีการสื่อสารรูปแบบใหม่ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองอย่างรวดเร็ว มีความสำคัญต่อระบบ การเมืองเป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป ทั้งการสร้างโครงข่ายผลประโยชน์ การประสาน ผลประโยชน์ การสร้างกฎและการปรับเปลี่ยนสังคมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง (พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ, 2565) มีผลกระทบต่อท้องถิ่นในหลายด้าน อาทิ 1) การสื่อสารออนไลน์ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น 2) การสื่อสารออนไลน์ช่วยให้ประชาชนสามารถรับรู้ปัญหาของท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น 3) การสื่อสารออนไลน์ช่วยให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ท้องถิ่นสามารถเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ หรือสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงประชาชนได้ทันที เป็นต้น

กระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR ต้นทางการสื่อสารคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สารที่ส่งออกไปเป็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ ปัญหาสังคม หรือประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ของท้องถิ่น ช่องทางการสื่อสาร คือ การประชุม สื่อมวลชน โซเชียลมีเดีย การติดป้ายประกาศ การกระจายเสียงตามหมู่บ้าน เป็นต้น และ ผู้รับสารคือประชาชนในท้องถิ่น ผลตอบรับที่ท้องถิ่นคาดหวัง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR สามารถดำเนินการได้ทั้ง การสื่อสารสองทาง การสื่อสารทางเดียว การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และ การสื่อสารแบบเครือข่าย โดยท้องถิ่นจะส่งสารไปยังประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้และก่อให้เกิดความร่วมมือจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้ประชาชนตระหนักและให้ความสำคัญต่อสิ่งที่จะกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และช่วยให้ท้องถิ่นสามารถกำหนดแผนพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

กลยุทธ์การสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

การสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นคือ รูปแบบหนึ่งของการสื่อสารทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างผู้บริหารท้องถิ่น และประชาชน ในประเด็นเรื่องความคิดเห็นทางการเมือง ผลประโยชน์ทางการเมือง หรือข้อเรียกร้องในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสื่อสารทางการเมืองจึงมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และสามารถแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้ (ปฤษฎางค์ จันทบุรีบุญเรือง, 2563) และกลยุทธ์การสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น คือ การที่จะดำเนินการสื่อสารอย่างไรเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นและได้รับความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ

1. การกำหนดเป้าหมายการสื่อสารที่ชัดเจน เป้าหมายการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นคือประชาชนในท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เป็นต้น
2. การวิเคราะห์ผู้รับสาร ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ผู้นำทางการเมือง สื่อมวลชน เป็นต้น การวิเคราะห์ผู้รับสารจะช่วยให้ผู้สื่อสารสามารถกำหนดเนื้อหาและรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้รับสาร
3. การเลือกช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อสังคมออนไลน์ กิจกรรมทางการเมือง เป็นต้น การเลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้สื่อสารสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การออกแบบเนื้อหาในการสื่อสาร เนื้อหาการสื่อสารทางการเมืองควรมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และน่าเชื่อถือ เนื้อหาควรมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและลักษณะของผู้รับสาร

กลยุทธ์การสื่อสารมีส่วนสำคัญต่อการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กลยุทธ์การสื่อสารเป็นการสื่อสารเชิงรุกที่ท้องถิ่นจะต้องเข้าหากลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นประชาชนในท้องถิ่นก่อน โดยกำหนดวิธีการสื่อสารหลากหลายรูปแบบเพื่อให้ประชาชนเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กลยุทธ์การสื่อสารที่ท้องถิ่นกำหนดขึ้นมาจะมีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าใจกับประชาชนโดยที่ท้องถิ่นในฐานะ ผู้ส่งสารสามารถผู้กำหนดทิศทางและรูปแบบการสื่อสารตั้งแต่ต้น ทำให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เช่น กำหนดประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดโดยกำหนดช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ที่จะเข้าถึงประชาชนมากที่สุดทำให้สามารถสร้างความรับรู้และความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว

ปัจจัยความสำเร็จในการสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ปัจจัยความสำเร็จในการสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความร่วมมือของประชาชนในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของผู้นำท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นในการที่จะสื่อสารกับประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น (วรภาพร คำจับ, 2559)

1. ทักษะในการสื่อสาร (communication skills) หมายถึง ทักษะซึ่งทั้งผู้ส่งและผู้รับควรจะมี ความชำนาญในการส่งและการรับการเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นทักษะของผู้นำและผู้บริหารท้องถิ่นที่จะต้องนำมาใช้สื่อสารกับประชาชน เช่น

ก. การพูดในที่ประชุม ผู้บริหารท้องถิ่นต้องสามารถพูดในที่ประชุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถพูดจาชัดเจน เข้าใจง่าย และโน้มน้าวใจได้

ข. การตอบคำถามจากประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่นต้องสามารถตอบคำถามจากประชาชนได้อย่างตรงประเด็น และเข้าใจง่าย

ค. การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผู้บริหารท้องถิ่นต้องสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบาย โครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นให้ประชาชนทราบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ง. การระดมความคิดเห็นของประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่นต้องสามารถระดมความคิดเห็นของประชาชนเพื่อใช้ในการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทักษะทัศนคติ (attitudes) เป็นทัศนคติของผู้ส่งและผู้รับซึ่งมีผลต่อการสื่อสาร ถ้าผู้ส่งและผู้รับ มีทัศนคติที่ดีต่อกันจะทำให้การสื่อสารได้ผลดี ทั้งนี้เพราะทัศนคติย่อมเกี่ยวโยงไปถึงการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับด้วย ปัจจัยความสำเร็จด้านการสื่อสารการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแยกเป็น 2 ส่วนคือ ก) ทัศนคติการสื่อสารจากผู้บริหารท้องถิ่น และ ข) ทัศนคติการสื่อสารจากประชาชน มีรายละเอียด ดังนี้

ก. ทัศนคติการสื่อสารจากผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นที่มีทัศนคติต่อการสื่อสารที่ดีจะเข้าใจว่าการสื่อสารเป็นกระบวนการสำคัญในการปกครองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจึงจะให้ความสำคัญกับการสื่อสารและพยายามพัฒนาทักษะการสื่อสารของตนเองอยู่เสมอ ผู้รับสารมีหลากหลายกลุ่มและแต่ละกลุ่มมีความต้องการที่แตกต่างกัน ผู้นำท้องถิ่นจึงจะพยายามสื่อสารกับทุกกลุ่มผู้รับสารอย่างเท่าเทียมและเข้าใจความแตกต่าง และผู้นำท้องถิ่นจึงจะกล้าที่จะสื่อสารความคิดและวิสัยทัศน์ของตนเอง และพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น

ข. ทักษะการสื่อสารจากประชาชน การสื่อสารจากฝั่งประชาชน มีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานท้องถิ่นได้ หากประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการบริหารงานท้องถิ่น ก็จะทำให้ประชาชนแสดงออกถึงความไว้วางใจและร่วมมือกับผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของท้องถิ่น แต่หากประชาชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการบริหารงานท้องถิ่น ก็จะทำให้ประชาชนไม่ร่วมมือกับผู้บริหารท้องถิ่น และอาจนำไปสู่การขัดแย้งระหว่างประชาชนกับผู้บริหารท้องถิ่นได้

3. ระดับความรู้ (knowledge levels) ระดับความรู้มีผลต่อการสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกันจากการเข้าใจและรับรู้ทางการเมืองอันเกิดจาก เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และเพศของประชากร โดยผู้บริหารท้องถิ่นควรเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ผู้นำท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นอย่างดี จะเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นจะสามารถสื่อสารข้อมูลข่าวสารและนโยบายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงประเด็น และจะเข้าใจถึงหลักการสื่อสารและเทคนิคการสื่อสารต่าง ๆ จะสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

4. ระบบสังคมและวัฒนธรรม (socio - culture systems) ระบบสังคมและวัฒนธรรมมีส่วนการกำหนดรูปแบบการสื่อสารระหว่างท้องถิ่นกับประชาชน เช่น การให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส หรือวัฒนธรรมการกินอยู่ การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น ความเชื่อและศาสนา ฯลฯ นอกจากผู้นำท้องถิ่นจะต้องเข้าใจระบบสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ แล้วผู้นำท้องถิ่นจะต้องสร้างบรรณธรรมการสื่อสารในท้องถิ่นขึ้นมาใหม่อันประกอบด้วย ก) ความโปร่งใสในการบริหารท้องถิ่น ความชัดเจน เปิดเผย และเข้าถึงง่าย เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม ข) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นและเสนอแนะ เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น และ ค) ความรับผิดชอบต่อข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ หลีกเลี่ยงการบิดเบือนหรือสร้างความเข้าใจผิดต่อประชาชน

ปัจจัยความสำเร็จในการสื่อสารในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นคือการคำนึงและให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมของการสื่อสารควบคู่กับทักษะของผู้สื่อสาร ผู้สื่อสารคือท้องถิ่นจะต้องกำหนดเป้าหมายการสื่อสารที่ชัดเจนว่าต้องการบรรลุผลอะไร เช่น ต้องการสร้างความตระหนักรู้ ต้องการสร้างความเข้าใจ หรือต้องการเปลี่ยนทัศนคติ ขณะเดียวกันผู้สื่อสารซึ่งหมายถึงผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมีทักษะและมีความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะการพูด ทักษะการเขียน ทักษะการนำเสนอ เป็นต้น และต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและบริบทของการสื่อสาร เช่น บรรยากาศ วัฒนธรรม ความเชื่อของประชาชนในท้องถิ่นไปพร้อม ๆ กัน

ข้อเสนอแนะ

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่น ซึ่งมีข้อเสนอแนะต่อท้องถิ่น ดังนี้

6.1 แม้จะมีพื้นที่การปกครองท้องถิ่นแต่ละแห่งจะไม่กว้างมากจนเกินไปแต่ในความเป็นจริงแล้วช่องทางการสื่อสารยังไม่ครอบคลุม ประชาชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นยังคงเข้าถึงข่าวสารจากสื่อมวลชนเป็นหลัก ซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการรับรู้ข่าวสารและมีส่วนร่วมในท้องถิ่น ควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข่าวสารและมีส่วนร่วมได้โดยตรง เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชัน และเพิ่มความถี่การลงพื้นที่พบปะประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

6.2 ควรนำเสนอเนื้อหาการสื่อสารที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน อธิบายว่าการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจะมีประโยชน์อย่างไรกับประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำเสนอเนื้อหาการสื่อสารที่ประชาชนจะได้รับจากการจัดทำแผน เช่น ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบาย โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นที่จะเกิดกับท้องถิ่น

6.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่ทั่วถึง ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นเนื่องจากขาดแรงจูงใจที่จะเข้าร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในท้องถิ่น เช่น การจัดทำประชาพิจารณ์ การระดมความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยอำนวยความสะดวกในการเดินทางมาเข้าร่วม หรือการแสดงความคิดเห็นผ่านแบบสำรวจออนไลน์ในประเด็นสำคัญ ๆ ของท้องถิ่น

6.4 การสื่อสารการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเข้าหาประชาชนและประชาสัมพันธ์งานท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารการบริหารท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา

สรุป

ปัจจุบันการบริหารราชการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยนั้นได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าแผนพัฒนาท้องถิ่นจะมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งในการศึกษานี้ พบว่า ก) ผลของกระบวนการสื่อสารตัวแบบ SMCR ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ทำให้เกิดการสื่อสารเชิงรุกที่เข้าถึงประชาชน การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดขึ้นเกิดจากจากประชาชน 2 กลุ่มคือ กลุ่มประชาชนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เช่น ประชาชน ภาคประชาสังคม เป็นต้น และกลุ่มประชาชนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยอ้อม เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อาศัยหรือประกอบอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ผู้ประกอบการ เจ้าของกิจการที่เข้ามาลงทุนในท้องถิ่น ข้อค้นพบประการถัดมา คือ ข) การใช้การสื่อสารตัวแบบ SMCR ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยที่ผู้บริหารท้องถิ่นจะเป็นผู้ออกแบบการสื่อสาร กำหนดเนื้อหาของข่าวสาร กำหนดประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด กำหนดเป้าหมายการสื่อสาร โดยจะกำหนดความชัดเจนว่าต้องการบรรลุผลการสื่อสารอย่างไร เช่น ต้องการสร้างความตระหนักรู้ ต้องการสร้างความเข้าใจ หรือต้องการเปลี่ยนทัศนคติเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การใช้การสื่อสารตัวแบบ SMCR จะเริ่มต้นจากการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นแก่ประชาชนและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ จากนั้นจึงจัดให้มีการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการจัดทำแผน เช่น การประชุมประชาคม การจัดทำเวทีรับฟังความคิดเห็น การลงประชามติ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (15 พฤษภาคม 2562). *ซักซ้อมแนวทางการทบทวนแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561 – 2565) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*.
<https://plan.chiangraipao.go.th/images/อัฟโหลดลงเวป/ว2931.pdf>
- ปณัฐฎาง จันทร์บุญเรือง. (2563). กลยุทธ์การสื่อสารของผู้นำชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแม่น้ำเลย จังหวัดเลย. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*, 24(1), 50-63.
- พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ. (2565). การสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัล. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(1), 109-120.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561. (17 ตุลาคม 2548). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 122 ตอนพิเศษ 115 ง หน้า 46.
- วราพร คำจับ. (2559). ทักษะการสื่อสารและภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน*, 10(1), 161-172.
- วัฒนา นนทชิต. (2558). การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมือง ท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 3(1), 35-49.
- วัฒนา นนทชิต และกรวิทย์ เกาะกลาง. (2565). การสื่อสารทางการเมืองท้องถิ่นยุคดิจิทัลในการส่งเสริมพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ ระดับอุดมศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 12(2), 298-299.
- สำนักประชาสัมพันธ์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. สำนักพิมพ์ สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Berlo, D.K. (1960). *The process of communication*. Rinejart & Winston.